

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Leto (año) XXXVII, 4

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

julij-avgust (julio-agosto) 1990

Spomin

V svoji zgodovini doživljajo narodi poleg uspehov tudi hude čase, večkrat ne samo spore s sosedi, ampak tudi spopade med lastnimi člani. Ti se morejo globoko zarezati v kolektivni spomin in motiti mirno sožitje še stoletja pozneje, ko so se dejansko razmere že davno spremenile in prikrivajo besede povsem drugačne probleme kot jih besede same nakazujejo. V Severni Irski, na primer, še vedno govorimo o krvavih sporih med katoličani in protestanti, ko gre danes v glavnem za gospodarske in politične probleme.

Tudi v reševanju takih zgodovinskih obremenitev moramo rabiti metodo kot v reševanju motenj iz podzvesti pri poedincu. Take zgodovinske travme kot je bila pri nas državljanska vojna, je treba kar se da objektivno oceniti, pri čemer je seveda treba upoštevati ne samo gradivo (in potvorbe) zmagovalcev, ampak tudi pričevanja poraženih. (...) Po taki oceni, ki bo upoštevala objektivne pogoje, v katerih so se dogodki razvijali, kot tudi osebne motive igralcev, bo možno duhovno zaključiti ta boleči del zgodovine in se lotiti obnovitvenega dela, ne da bi bile zlasti mlajše generacije, ki niso bile v teh dogajanjih niti osebno prizadete, obremenjene s to travmo in izgubljale v njej svojo energijo, ki jo bodo mogle bolj ustvarjalno zastaviti za iskanje zadovoljive poti v boljše narodovo bodočnost. Kot kaže razvoj na Poljskem in Madžarskem, odvzem izključnega monopola nad oblastjo komunistični partiji je samo pogoj, nikakor pa ne zagotovilo znanskih razmer v družbi. Te bo treba šele ustvariti s trdim delom in pripravljenostjo na osebne žrtve.

Novi razgovori in razgledi,
Kanada - jesenska št. 1989.

Naši pogledi na današnjo Slovenijo

I DEJA okrog mize o današnjih vprašanih slovenstva se je že pred časom pojavila med nami, čas sam je zahteval odgovore z našega stališča na dogodke v domovini. Odgovore pa naj bi dajali vodilni emigracije, ki slovensko stvarnost najbolj poznajo: dr. Marko Kremžar kot načelnik Slovenske ljudske stranke in član Narodnega odbora, prelat dr. Alojzij Starc, slovenski dušnopastirski delegat, ki pozna zdomsko, izseljensko in domovinsko versko problematiko, arhitekt Jure Vombergar kot predsednik Zedinjene Slovenije in soudeleženec vseh naših dejavnosti v Argentini ter prof. Andrej Rot kot predsednik Slovenske kulturne akcije, večkratni obiskovalec in zato poznavalec domovinskih razmer v zadnjih letih.

SKA je po vodju Druženega odseka Avgustu Horvatu naprosila vse te predavatelje, da naj bi posredovali svoja mnenja, uvide in opazovanja tudi drugim članom Slovenske politične emigracije. S tem so bili zavrženi tudi očitki izpred polstoletja nazaj, da samo peščica pokvarjenih in izdajalskih politikov in duhovnikov, ki je emigracijo zapeljala v tujino, sedaj pa ji preprečuje zdravo gledanje na sedanje razmere. Vabila je SKA, okroglo mizo je organiziral Družbeni odsek, občinstvo pa se je z nepričakovano številčnostjo, kakršne že nismo bili vajeni, udeležilo slovenskega parlamenta v Argentini, ki je jasno in odločno, brez vsakega prikrivanja in lažnega sramu, spregovoril o spremembah v domovini, prav tako pa tudi o naših nalogah ob njih. Tudi debata, ki je sledila referatom je bila sproščena, odkrita in podrobna in zaradi nje se je okrogla miza zavlekla čez enajsto uro.

Okroglo mizo o Naših pogledih na današnjo Slovenijo je 16. junija v Slovenski hiši vpeljal in vodil arh. Marjan Eiletz z znano zahtevo iz argentinske zgodovine: ¡El pueblo quiere saber de qué se trata! Narod hoče vedeti, kaj se dogaja! In narod v Argentini je izvedel.

O družbenih in osebnih, povrhnjih in globinskih premikih v zadnjem času v Srednji in Vzhodni Evropi je spregovoril dr. Marko Kremžar. Bili so pretresi v družbi, ki so jih povzročili, vendar nekateri so bili samo navidezni; tako preimenovanje Zveze komunistov v Stranko družbene prenovne ni bil v bistvu pretres in sprememba, ker lahko vse ostane pri starem. Take spremembe se dogajajo tudi drugod, vendar je sprememba navidezna.

Prelomnica časa, na kateri se je znašel slovenski narod odpira neslutene možnosti; nekaj jih je trenutno blokiranih, medtem ko se druge že pojavljajo v čisto določenih oblikah. Spremembe bodo postopne, ker odhajajoči z oblasti še nadzorujejo vzvode oblasti. Štiridesetletna diktatura je opravila svoje, novim ljudem pa neizkušnost, grožnje, strah, previdnost, kriza v gospodarstvu in družbi ne dovoljujejo, da bi mogli uveljaviti svoje in narodne zahteve.

Nalogam slovenske politične emigracije - kritična presoja, razumevanje dejanskosti, ljubezni do naroda - so dodane še skrb in nevsiljiva pomoč in svet novi vladi. Če je bila do sedaj naša naloga, da ohranjamo demokratično tradicijo, izpričujemo resnico o preteklosti, širimo idejo slovenstva v svetu, se v spremenjenih razmerah ta naša dolžnost še poveča in razširi na domovino in svet. Sodelovanje med SPE in demokratizirano domovino v svobodi pa mora biti premišljeno, načrtovano, ker gre za enakopravne subjekte in le povezava skupnih vrednot krščanstva in slovenstva more biti plodonosna.

O verskem in moralnem življenju v Sloveniji je spregovoril prelat dr. Alojzij Starc. Nanizal je podatke iz skupine izvedencev iz tega področja, ki se že leta ubadajo s statistikami. Številke so po eni strani bile razveseljive (tisk, število bogoslovcev, škofov, organizacij in udeležencev v njih), medtem ko so po drugi strašljive (splavi, samomori, udeležba pri maši, krsti, poroke, nezakonski otroci, upadi rojstev, razporeke). Moralni propad je skoraj popoln, najtežja pa je posledica - izumiranje naroda. Videc in škof dr. Gregorij Rožman ga je opisal v kratkem stavku že pred petdesetimi leti: Komunizem je največja nesreča za narod! Dolžnost nas kristjanov je, da pomagamo z zgledom, stiki, molitvijo, obiski, da

skali novo življenje v domovini, z zaupanjem v geslo: Kri mučencev je seme kristjanov!

Arh. Jure Vombergar je opisal delovanje Zedinjene Slovenije, kateri predseduje, pri ohranjanju slovenskega šolstva. Dobro in nevidno delo, ki ga opravlja ZS že čez štiri desetletja, zavedajoč se, da moremo preživeti le v mladih. Res je, da je emigracija v skladu z načeli Drugega katoliškega shoda odklanjala sodelovanje s Slovensko izseljensko matiko, toda ali je že prišel čas, ali so godne razmere za sprejetje njene pomoči? Odgovornost za naše organizacije nam narekuje, da ji ne nasprotujemo več v naši negotovosti, ampak da začnemo tekmovali z domovino v ustvarjanju novega Slovenca.

Ideja Slovenskega svetovnega kongresa do sedaj ni pognala korenin med Slovenci v Argentini, kljub temu da je ZS skušala navezati stike. Medtem ko naj bi po iniciativah organizatorjev predstavljal posameznike in skupine, je ZS stala na stališču, da mora predstavljati organizacije, ki že leta delujejo za izseljenstvo in zdomstvo. Vsekakor pa bo odvisno tudi od novih oblasti, do kakšne sestave in oblike bo prišlo v vprašanju SSk. Zaenkrat je preteklost dokazala, da je slovenstvo v povezavi s Cerkvijo bila optimalna rešitev, v sedanjih razmerah pa naj bi se sodelovanje še poglobilo z obiski, stiki, izmenjavami in štipendijami.

Po predsedniku Slovenske kulturne akcije prof. Andreju Rotu še ne moremo in ne maramo sprejeti sprememb v domovini v tako kratkem času. Nismo zmožni dojeti njihove globine in razsežnosti, vendar spremembe so; obstoja politični pluralizem, demokracija, svoboda združevanja, tiska, veroizpovedi, vse kar imajo demokratične skupnosti v svetu, vse, za kar se je prizadevala SPE čez petinštirideset let. Delo SPE je bilo častno dovršeno in sedaj stojimo pred alternativami, da vztrajamo naprej, dokler ni poravnana zadnja krivica, da razpustimo naše organizacije in se povrnemo v domovino, ali pa da redefiniramo naše poslanstvo ob spremembah v domovini. Cilji bi ostali isti, tudi metode so se pokazale za prave, delovanje pa bi bilo osredotočeno na izseljenstvo, saj v domovini so na delu nove, mlade sile, ki se po zahtevah rehabilitacije domobranstva ne razlikujejo od nas. Seveda bi morali imeti svoje predstavništvo v vodstvu organizacije, ki bo imela na skrbi izseljenstvo.

Pri zamisli sodelovanja naj bi ne bilo mišljeno samo politično ali gospodarsko sodelovanje, ampak predvsem

kulturno, saj preteklost sama dokazuje, da je SPE zdržala predvsem zaradi gojenja kulture, jezika, in pa ker je imela nasprotnike. Teh sedaj ni več, zato bo treba nov program, katerega dosežke bodo uživali naši zanamci morda šele čez petdeset let. SPE je bila močna in uspešna, ker je imela močne ljudi, njeni sadovi so vidni danes tukaj in v domovini, prav takšna pa naj bi bila v skrbi za slovenstvo tudi bodoča izseljenska organizacija.

Lojze Rezelj je prebral prispevke k okrogli mizi ustanovitelja SKA g. Lada Lenčka in prof. Janeza Gruma, ki sta hotela sodelovati iz daljave pri reševanju naših vprašanj.

Prof. Janez Grum meni, da še niso dani pogoji za kulturo, kljub sedanjim spremembam. Bistvene važnosti bo prihodnja organizacija, ki bo nastala namesto SIM-a. Ni zadosti, da sedaj, po tolikih letih omalovaževanja in obrekovanja kažejo zanimanje za urednike, umetnike, znanstvenike in kulturnike, potrebna je nova ustanova, z novimi ljudmi, z novimi stiki z izseljenstvom in emigracijo in to naj bi bila zahteva tudi SKA. Ta naj bi se zavedala, da moramo zahtevati narodno suverenost, opozarja naj politike pred napakami, brani slovenstvo pred tujci.

V prispevku Lada Lenčka so bili opisani zbori slovenske skupščine, v katerih ima Demokratična opozicija večino. Naloga novih politikov bo, da v luči krščanstva osvetluje krščanski družbeni nauk, za to pa niso potrebni več politiki-duhovniki. Na dolgi rok bodo še spremembe, morda prehod DEMOS-a v SLS, toda prelom s preteklostjo je že dejstvo — izvršen je bil z volitvami, vse drugo bo še prišlo. Slovenci, ki se bodo vrnili, bodo kvas narodu; tisti, ki bodo ostali, pa bodo poklicani, da opravljajo svoje poslanstvo naprej. Navsezanim prej samo nase, jim bo sedaj lažje, saj bodo imeli zaslonbo domovine. Naloga prelivanja in ohranjanja kulturnih in narodnih vrednot ter njihovega posredovanja tujini jim bo ostala, vendar se ne bodo smeli deliti kot do sedaj v politične, gospodarske, stare in nove izseljence in emigrante. Zavedati bi se morali, da ni bodočnosti ne za društva kot je Triglav, ne za nas, če bo delitev trajala še naprej. Pritisk jugoslovanstva bo uspel le kjer je pomanjkanje slovenstva.

Osrednja tema okrogle mize je tako prišla do oblike: Kako dolgo še in na kakšen način zavarovati naš čolnič v morju tujine, da se bo obdržal v korist slovenstva?

Tone Brulc

kulturni večeri

Koncert baritonista Marka Finka

Zdi se, kot da je bilo včeraj, ko je nastopil Marko Fink s sestro Bernardo pri SKA s slavonspevi in dvospevi domačih in tujih avtorjev, vendar so potekla že štiri leta od takrat. Vključen je bil na spored tudi Franz Schubert, skladatelj Srednje Evrope, vendar smo se redki vprašali, ali je pisal za Markov glas, ker pri obilici skladateljev ni bilo mogoče soditi, če je res prav za Schubertova dela in iz katere dobe.

Tokrat (23. junija) je bil kulturni večer res posrečen — morda na predvečer vstopa v Srednjo Evropo, posvečen izključno Schubertu — zastavilo pa bi se še vprašanje, zakaj je slovenska publika v Buenos Airesu tako množično napolnila dvorano in zakaj je Schubert v Markovi izvedbi želel tako navdušenje.

Marko Fink je nastopil s ciklom pesmi Zimsko potovanje (Winterreise), ki se uvršča že v njegova zadnja dela. V njih je Schubert že opustil simetričnost, briljantnost, nepotrebne okraske, igrivost, zapisal bi lahko celo etnične glasbene priveske in je tako ostal prečiščen, obenem pa tudi dosti bolj zahteven. Dobili bi tako odgovor na prvo vpraša-

nje: glas Marka Finka je kakor nalašč za Schubertova dela, je pa zaradi obsežnosti tudi in predvsem za Schuberta zadnjih let: nežen, mehak, poskočen, obvladujoč hitre prehode — otožen, žalosten, emocionalno uravnovešen, zračen z vsebino pesmi, s tem, kar je Schubert hotel povedati v Zimskem potovanju.

Finkov koncert je bil potrditev in vrnitev tega velikana Srednje Evrope v glasbi, saj se ni nikdar ločil od naših koncertnih dvoran. Pozornost in navdušenje med Slovenci in tujimi gosti dokazuje prav to, da je Schubert dobil v Buenos Airesu resničnega interpreta, morebiti boljšega kot jih ima v Evropi. Jezik glasbe je univerzalen, le njeno dojetje je odvisno od posrednika-pevca, ki nam verno posreduje zamisli, občutja in doživljanja skladatelja in tega je našel Schubert po stopetdesetih letih med nami v osebi Marka Finka. Zimsko potovanje nas je zgrabilo ne zato ker je bilo na novo podano, ampak zaradi svoje avtentičnosti. To je čutila tudi publika v dodatnih pesmih, slovenskih in argentinskih, s katerimi se ji je oddolžil pevec.

O revščini in bogastvu v Argentini

Ko se je že toliko let govorilo o zaprtosti Slovencev v Argentini — argentinskem gettu —, ki da je pripomogel k naši ohranitvi v tujem okolju, je bilo predavanje Toneta Mizerita (7. julija) prav dokaz, da temu ni tako. Zadevalo je prav sodobno argentinsko problematiko — bogastvo in revščino — in o njej nam je spregovoril šef redakcije naj-

večjega katoliškega časopisa Argentine Esquiúa, torej moderne sile družbe, ki ustvarja obče mnenje, ker ima dostop do širokega kroga bralcev in ker razmere najbolj pozna. Predavanje je spadalo v Družbeni odsek SKA, ki je zadnja leta razvil zavidljivo dejavnost, tako v raziskovanju družbenega poloma v domovini, kot v odkrivanju vzrokov nezdravih in krivičnih razmer v Argentini in svetu.

Predavatelj se je izognil cenenemu dokazovanju politikov, da so krivi njihovi predhodniki, ampak je temeljito obdelal glavna vozlišča argentinske krize: dezindustrializacijo, brezposelnost, vprašanje vzgoje, gospodarske improvizacije, politične utopije, beg možganov, izvoz surovin namesto izdelkov, pomanjkljivo socialno skrbstvo, nezaupanje v obljube vlad, hiperinflacijo etc.

Še v predavanju, nato pa še v izčrpni debati, se je zastavilo vprašanje, ki nekako tiči v ozadju in katerega se ne mara nihče dotakniti — pomanjkanje narodne zavednosti! Mobilizacijska in ustvarjalna sila narodne zavednosti in pomanjkanje čuta za moralo, bi bile tiste sile: prva ni, druga se bohoti in prevladuje nad prvo. Argentinska družba se šele „dogaja“ kot narod, ni pa še narod, ni še izšla iz obdobja golega pridobitništva. V argentinskem konglomeratu še vedno prevladuje miselnost, kako si nabrati kapitala, brez vsakega ozira na družbeno solidarnost, prav ta pa izhaja v veliki meri iz narodne samozavesti in še večji meri iz čuta moralne odgovornosti za bližnjega in družbo. Če bi vsak zase razvil anekdoto o lepi ženi, s katero je predavatelj primerjal Argentino, kateri dvorijo vsi, ji obljublajo, da jo bodo vzdrževali, v resnici pa je namen vseh, da jo bodo izkoriščali — potem lahko rečemo, da je predavanje doseglo in preseglo svoj cilj. Ni bilo samo informativno, ampak formativno!

Predavatelj je s preverjenimi, nepristranskimi, statističnimi podatki prikazal stanje argentinskega gospodarstva in družbe, ki jih zaradi pomanjkanja prostora ne moremo navajati v kratkem poročilu, razkrinkal je lažne demagoške obljube politikov zadnjih dveh desetletij, pokazal pa je tudi na šele nastajajoča gibanja v družbi in Cerkvi, ki od spodaj z majhnimi, skoraj neznatnimi premiki skušajo prenoviti in ozdraviti razkrojeno in bolno družbeno strukturo. Njegove besede upanja je ponazoril s pesmijo: *Todavía cantamos, todavía...* kljub vse večjemu bogastvu in vse večji revščini.

Slovenski pravopis 90'

Velika večina prijateljev SKA in udeležencev kulturnih večerov ni v svojem dolgem ali kratkem življenju še nikdar videla pravega slovenskega ministra. SKA je porabila priliko obiska ministra za narodnosti v republiki Sloveniji in zadolženega za zamejstvo, izseljence in zdomstvo dr. Janeza Dularja ob simbolni spravi vseh živih Slovencev z mrtvimi žrtvami vojne in revolucije in ga povabila na njegovo in našo željo, da naj bi ji predaval o Slovenskem pravopisu 90, ki je izšel letos aprila meseca. Z žalno daritvijo sv. maše, s pokladijem venca za vse slovenske žrtve, žalno prireditvijo in govorom v Slovenski hiši, obiski Domov, Društva Triglav, s sestankom z nekdanjimi protikomunističnimi borci, Radijskim kotičkom, se je sestal tudi s prijatelji, člani in odborom SKA, ki so ga želeli spoznati in prav tako tudi on nas.

Čeprav je kulturni večer SKA padel na delovni dan — torek 10. julija, čeprav ni bilo vabil, obvestil in oglasov, kar je nekaj nenavadnega za nas, je visokega gosta in predavatelja pričakala nabito polna dvorana s prisrčnim ploskanjem. Resnici na ljubo naj bo povedano, da najbrž ne zaradi predavanja o Slovenskem pravopisu 90', kateremu je v neki meri oče, saj se s tem bavijo le redki pri nas, zato je bil samo prvi del večera posvečen novemu pravopisu, drugi del in debata pa splošnemu pregledu ali manj poznanim vprašanjem slovenskega vsakdana v domovini in v zdomstvu.

Kulturni večer SKA je bil pravzaprav tridelen: prvi del je bil namenjen opisu nastajanja novega slovenskega pravopisa, vzrokov in sprememb, kateremu je bil prav predavatelj začetnik, glavni steber in duhovni oče, drugi del splošnim problemom slovenstva, tretji pa zbirki portretov iz zadnjih

let našega priznanega člana in umetnika v slikanju Toneta Kržišnika, ki so bili razstavljeni na zadnji steni dvorane, ki pa na žalost zaradi prepolne dvorane niso prišli do izraza in niso učinkovali kot bi slikar zaslužil. Tudi časa je primanjkovalo tako za prvi in drugi del, posebno pa še za ogled slik.

Predavatelja je predstavil predsednik SKA prof. Andrej Rot, nato pa ga je kot kulturnega ustvarjalca skupno z njegovimi deli in življenjem pozdravil še urednik Meddobja, pesnik, dramaturg in esejist France Papež, ki se je v nagovoru spomnil že umrlih članov SKA, ki so pričakovali skoraj pol stoletja in ne dočakali slovenske svobode, suverenosti in demokracije.

Kaj vse smo izvedeli iz predavanja dr. Janeza Dularja? O spremembah od zadnjega pravopisa, o njegovi namembnosti in kričeči potrebi, važnosti za enotni in skupni jezik, vmešavanju politike, sklanjanju, pisavi tujk, lastnih imen, krajevnih imen, imen rek in gor, svojilnih zaimkov, rabi velikih in malih črk, besedotvorju, oblikoslovju, fonetičnem in etimološkem principu, podaljšanih osnovah, dediščini latinščine v slovenščini, nemem e iz tujk, svojilnih pridevnikov na -ov, roditeljskih -ski iz lastnih imen, okrajšavah, vezajih, novotvorbah, večpomenskih besedah, sklanjanju tujih imen, vejicah, delitvah, vezavah — vse je prišlo na vrsto in zaradi boljšega razumevanja s številnimi primeri.

Iz predavanja je bilo razvidno, da so se sestavljalci držali zgodovinskega izročila, da so skušali izjeme in pravila zmanjšati na najmanjši imenovalec, da se niso oddaljevali nepotrebno od zadnjega pravopisa iz l. 1962 in da jih je vodila želja po posodobljenju, upoštevanju predolg časovni razmik od zadnjega pravopisa, prav tako pa tudi številne opombe, ugovore in svete jezikovnih strokovnjakov. Vsekakor gre za orjaško delo peščice izvedencev malega naroda, ki ni trpelo več odlašanja in zavlačevanja.

Predavatelj je obdelal vse novosti besednih vrst in jih utemeljil za naš čas, ker je jezik pač živ organizem, ki raste in upada, boleha in se spreminja, občuti razvoj in zdravje, kakor družba, ki se ga poslužuje. V spreminjajočih se razmerah Slovenskega pravopisa 90' ne moremo dolžiti prevelikega čistunstva ne oklepanja tradicije ne odklonov od prejšnjih pravopisov; služil naj bi kot vodič in usmerjevalec za desetletje, dve, ko se bo pa posluževalec jezika — narod spremenil, ga bo treba spremeniti. Medtem pa naj služi kot vez, ki ga drži skupaj, kar seveda velja predvsem za nas, ki smo odtrgani od narodnega telesa. Odpravil pa naj bi samopaštvo, poskuse diktatorstva in regionalizme, ne nazadnje pa prisilil zaostajajoče v preteklosti, da se prilagodijo stvarnosti današnjega časa.

Seveda minister Dular ni o tem govoril na dolgo in široko, ker mu ni dopuščal čas, le ko je omenil lektoriranje, bi ga lahko kdo spomnil, da je to za nas in za naše razmere prevelik luksuz, naravnost nedopusten, čeprav potreben.

V premoru med predavanjem in drugim delom debate, je predavatelju vodja večera Lojze Rezelj izročil darilo SKA, sliko akademske slikarice in ustvarjalne članice Bare Remec, ki jo je žel minister pozdravit in se ji zahvalit v zadnje vrste, kjer je sedela v svoji skromnosti.

Večer se je nadaljeval z ministrom in člani odbora SKA v jedilnici ob skromni zakuski, kjer so mu razložili petintridesetletno delo organizacije, ga prosili za svet, mu priporočili, da naj se v spremenjenih razmerah v domovini zavzame za našo Pepelko na tujem, ker jo še čakajo nove naloge v prihodnosti, ki ne bodo dosti drugačne od že opravljenih, za katere pa potrebuje zaslombo in pomoč domovine.

Ker je v razmeroma mali slovenski izseljenski skupnosti po svetu krog odjemalcev in plačnikov naših izdanj, Meddobja, Glasa in knjigi, zelo majhen, nam je vsaka naročnina in vsako vplačilo dragoceno.

Zato odbor SKA vljudno prosi tudi vse svoje ustvarjalne (redne) člane, da poravnajo letno naročnino na naše publikacije, katere prejema, oziroma da se naroče, ako jim je količjak mogoče.

Že vnaprej se za razumevanje zahvaljujemo!

Tokijski eseji: št. x + 8.

(med zeleno šumečimi drevesi)

Dragi Glas!

Ko si me zadnjič obiskal, sem na nalepki Tvojega potovalnega kovčka opazil kar štiri mesce (januar-april). Najbrž se mednarodne spremembe tako hitro uveljavljajo, da Te primorajo k čakanju, saj nihče ne mara zastarelega peresa. Na mojem stenskem japonskem koledarju stoji 25. maj in ker nimam pojma, kdaj boš spet zagrabil za svoj potovalni kovček za na Daljni Vzhod, se bom bolj na kratko pomenil, da boš vedel, da me somi našega oceana še niso požrli.

Oni dan sem bral v Katoliškem Glasu (od 17. maja t. l.) Bučarjeve besede, ki jih je bil izrekel v slovenskem parlamentu kot njegov novoizvoljeni predsednik (govor je imel 9. maja). Komunistični partiji očita, da se je imela za nosilko absolutne resnice. Veliko večino tistih, ki so se pustili vpreči v službo tej absolutni resnici, skuša razumeti in opravičiti: „Krivico bi delali pretežni večini vseh tistih, ki so se pustili vpreči v voz te absolutne resnice in bi jim vnaprej podtikali slabe namene totalitarizma, protidemokracije, zaničevanja človekove osebnosti in nasilnosti. Nasprotno, velik del teh ljudi je začel iz idealizma, iz pripravljenosti na lastno žrtvovanje za ideale, v katere je verjel. Njihova in naša tragika je v tem, da jih je oslepil nepremagljivi blišč absolutne resnice“. Podobne dobre namene skuša ugotoviti pri nasprotnikih partije in komunizma in zdi se mu, da bi v luči takšnega gledanja moralo priti do narodne sprave: „Sprava pomeni priznanje dobrega namena tudi svojemu dotedanjemu nasprotniku — ga moralno prizna in moralno rehabilitira prav zato, ker mu priznava dober namen, ki pa se je oprl na napačno razumevanje stvarnosti, še celo na domnevno poznanje absolutne resnice.“

Meni pa se zdi, da s temi Bučarjevimi besedami nekaj ni v redu! Kdo prizna komu dober namen? Tisti, ki so bili doslej slepi v službi tkzv. absolutne resnice v posesti partije in so zdaj spregledali? (Mimogrede: Bučar govori o „nepremagljivem blišču absolutne resnice“... najbrž v pesniškem zanosu, ker pomen nepremagljivosti vključuje nezmožnost spregledanja.) Tisti, ki jim je zdaj dano, da lahko spregledajo in v tej luči zavrnejo tkzv. absolutno resnico partije, pa vseeno ohranijo relativno resnico odnosno določene resnice, med katerimi je vsaj ta, da partija nima in ne more imeti absolutne resnice. Toda ali more luč teh določenih resnic osvetliti vrednostno lestvico, po kateri bi Bučarjeva narodna sprava ocenila nasprotnika? Naslonjen na to vrednostno lestvico Bučar meni, da so nasprotniki partije in komunizma napak razumevali stvarnost — toda ali ni bila bistveni del te stvarnosti prav partija, ki je pod krinko boja proti okupatorju načrtovala svojo revolucijo novega slovenskega človeka? Bučarju se zdi, da je k „napačnemu razumevanju stvarnosti“ prispevalo tudi nasprotnikovo „domnevno poznanje absolutne resnice“ — za katero „absolutno resnico“ gre tukaj? Najbrž za priznavanje Boga kot absolutne resnice, ki nalaga človeku razlikovanje med dobrim in zlim v skladu z dano naravo, ne v skladu s samovoljno poedinca ali skupine; iz te absolutne resnice izvira navsezadnje celoten upor partiji kot nosilki komunizma. Za narodno spravo potrebujemo temeljno umsko razjasnitev. Pojem dobrega namena je bistven, a ne zadostuje. Dolga stoletja je filozofija učila Evropejce uvida: omne agens agit propter bonum, po naše: karkoli (in kdorkoli) preide v dejanje, je usmerjen(o) v dobro. Vprašanje je: čigavo dobro? kakšne vrste dobro? Brez objektivno utemeljene vrednostne lestvice ne moremo ob-soditi ničesar. Takšno objektivno utemeljeno vrednostno lestvico lahko odkrijemo — do določene mere — v zakonitostih, ki jih narava nalaga človeku z ozirom na občo blaginjo; v tem oziru nimamo izbire: ali se ravnamo po naravi (ki jo božje razodetje izpopolnjuje, a je ne odpravlja in ne kvari); ali pa se ravnamo po tem, kar poedinec ali skupina vsilijo kot končnoveljavni pravec; temu pravimo subjek-

tivno utemeljena vrednostna lestvica (merilo ali pa še kak drug podoben izraz).

Drevesa so ozelenela in zdaj šumi v najrazličnejših vetrovih, ki prihajajo iz Sibirijske, iz Kitajske, iz Koreje in Indije, pa iz Amerike in Filipinov. Našim vremenslovcem ni lahko uganiti vreme za naslednjih 24 ur. K Tebi se počasi napravlja zima, k nam poletje. Dobro se imej! — stvarstvo nam je dano v ta namen. Med šumenjem dreves in oceana Te (kot zmeraj) pozdravlja Tvoj vdani daljnovzhodni

Vladimir Kos.

Pisma

Alojzij Šuštar

Dragi gospod predsednik,

prejel sem Vaše pozdrave, ki ste mi jih poslali z 19. rednega občnega zbora Slovenske kulturne akcije 28. aprila 1990 v Slovenski hiši v Buenos Airesu in se Vam zanje prav prisrčno zahvaljujem.

Vesel sem, da se zanimate za razvoj v domovini in vsi imamo skupno upanje, da se bodo razmere toliko spremenile, da se bo za naš narod odprla lepša prihodnost.

Vam in novoizvoljenemu odboru SKA izražam najboljše želje za Vaše delo, na katerega smo zares ponosni in Vam zanj zelo hvaležni in vsem in vsakemu posebej pošiljam prisrčne pozdrave

Ljubljana, 28. maja 1990

Alojzij Šuštar,
nadškof

Drago Jančar

Za spominsko podobo Metoda Frlica (Razpelo, 1986) smo prejeli pozdrave in sledeče besedilo:
Dragi vsi!
Sprava!
8 - 7 - 1990.
Olga in Drago Jančar;
Manjkate!
Rudi Šeligo.
Niko Grafenauer,
Tine Hribar,
Spomenka Hribar,
Jože Pučnik,
Jože Snoj
in še drugi podpisani.

Msgr. Jože Mavsar

8. jul. 90. Na ta dan smo bili združeni z vsemi Slovenci v tujini in domovini. Iskreno pozdravljam

Jože Mavsar
Lojze Jenko

„Srečanje v moji deželi“

Zakaj sem se prireditve udeležil.

Že mesece pred obhajanjem te prireditve Slovenske izseljenske matice me je dr. Irene Mislej vabila nanjo, češ da jo sicer organizira ta, argentinskim izseljencem neljuba ustanova komunističnega režima, da pa je itak na poti prilagoditve novim razmeram v Sloveniji. Ko me je potem še dr. Tone Stres, moj predstojnik, kot član pripravljalnega odbora za to Srečanje predlagal, da bi namesto njega mene povabili zlasti na znanstveni simpozij o načinih in perspektivah sodelovanja Slovencev doma in po svetu, češ da bi mogel več prispevati k poznanju stališč argentinske izseljenske skupnosti, ker sem živel v Argentini celih 41 let skoraj kot na razglednem stolpu, sem se odločil, da se srečanja udeležim vsaj na dan navedenega znanstvenega simpozija. Ko sem v tednih pred dogajanjem prejemal še podrobnosti o vsem načrtovanem, sem opazil, kako se je med tem izvoljena nova slovenska vlada soočila s to, še v časih pred volitvami načrtovano prireditvijo SIM; le-te seveda v začetnih mesecih svojega obstoja ni kratkoma ukinila, ampak je prireditev v nekem smislu vzela pod svoje okrilje, dasi je vso obsežno organizacijo prireditve prepustila v glavnem inicijatorju. Uradno je na prireditev vabil novi minister za zamejstvo in izseljenstvo dr. Janez Dular s posebnim, od njega podpisanim dopisom, v katerem je tudi povedal, da bo množični del prireditve dne 7. julija v Dolenjskih Toplicah odprl in udeležence pozdravil dr. France Bučar, predsednik skupščine Slovenije, maševal pa slovenski metropolit in nadškof dr. Alojzij Šuštar. Še marsikaj drugega v napovedih je govorilo, kako se je prireditev prilagodila novim razmeram v domovini. Zato so odpadli vsi pomisleki glede moje udeležbe na njej.

Prireditveni program.

Ne spominjam se dobro, kaj vse je bilo v prejšnjih „Srečanjih“ na sporedu te prireditve, a vedno sem imel vtis, da je bila najpomembnejša točka sestanek izseljenskih skupin iz vsega sveta, kajpada s povdarkom na režimski propagandi, razen v lanskem (in morda tudi predlanskem letu), ko je bila povabljena Cerkev, da z nadškofovo mašo približa prireditev tudi verujočim. Tu velja spomniti, da je SIM ta srečanja organizirala dolgo vrsto let v Škofji Loki, kar so mnogi udeleženci prireditve spoznali za neprimerno, češ da je to kraj, kjer je rdeči režim uganjal svoja preganjanja, mučenja in usmrtnice svojih nasprotnikov v prvih povojnih časih. Šele zadnja leta so prenesli središčno prireditev na Dolenjsko, letos v Dolenjske Toplice, dasi so se različni programi te 14 dni trajajoče prireditve odvijali v Ljubljani in v Novem mestu, pa na Otočcu in še kje.

Naj v naslednjem navedem vsaj označbe številnih in raznolikih prireditev tega „Srečanja v moji deželi“. Vse je bilo namenjeno v prvi vrsti izseljencem, a teh je bilo na raznih programih le malo; namenjene so bile prav tako tudi Slovincem v domovini, da bi izseljenske skupine in probleme bolj spoznali. Prireditve so torej bile tele:

Razstava slovenskega filmskega in gledališkega muzeja ob 80. letnici Antona Dermote. Razstava slovenskih osnovnošolskih učbenikov iz prekomorskih dežel, ki jo je organiziral pod vodstvom dr. Irene Mislej Znanstveni institut Filozofske fakultete. Slovenska poslovna konferenca v organizaciji Gospodarske zbornice Slovenije. (Na televiziji je spregovoril udeleženec te konference, naš prijatelj iz Chicaga dr. Jože Bernik). Razstava slovenskih likovnih ustvarjalcev po svetu — starejša generacija iz obeh Amerik in Avstralije. Razstavo je pripravila dr. Irene Mislej, odprl pa jo je dr. Janez Dular. Gozdarska noč na gozdni jasi v Dolenjskih Toplicah. Razstava Ane Prečak Krasne: življenje in delo v dveh domovinah. Literarni večer slovenskih pesnikov, pisateljev in mislecev iz zamejstva in slovenske svetovne diaspore. Znanstveni simpozij: „Načini in perspektive delovanja Slovencev doma in po svetu“. Simpozij sta pripravila Slovensko geografsko in slovensko sociološko društvo. Odprl ga je z govorom dr. Dimitrij Rupel. Večer pevskih zborov v cerkvi sv. Ane v Dolenjskih Toplicah. Splošna

prireditev na jasi v Dolenjskih toplicah z zabavnim in kulturnim programom.

Kot nepoboljšljivi optimist sem sprva mislil, da se bom mogel udeležiti ne le znanstvenega simpozija, ampak tudi naslednji dan v Ljubljani razstave slovenskih osnovnošolskih učbenikov iz prekomorskih dežel in razstave slovenskih likovnih ustvarjalcev v galeriji Dolenjskega muzeja v Novem mestu. A sem se glede časovnih možnosti zmotil. Računal sem, da se bom mogel tudi v soboto udeležiti glavnega programa, potem pa še isti večer pohiteti nazaj v Tinje na slavlje srebrne maše mojega gostitelja Jožeta Kopeiniga. To bi bilo tudi mogoče, če bi se kdo s Koroškega udeleževal „Srečanja v moji deželi“. A ker ni bilo od tam nikogar, sem moral črtati z mojega programa sobotno prireditev in se v soboto popoldne vrniti z vlakom preko Jesenic v Tinje. Tako sem mogel biti le na znanstvenem simpoziju.

Znanstveni simpozij na Otočcu. Prireditelji simpozija so za povabljenke pripravili avtobus, ki nas je ob pol osmih zjutraj s Kongresnega trga po skoraj poldrugourni vožnji pripeljal na Otočec. Tam je bila pred hotelom Grand že zbrana večja skupina udeležencev, ki so prišli s svojimi vozili. Malo po poldesetih smo vstopili v konferenčno dvorano hotela in bilo nas je gotovo blizu 80. Vsak udeleženec je prejel mapo in v njej med drugim tudi natančen program dogajanja tistega dne po do minute določenem urniku. Že tu naj povdarim zelo neprijeten vtis, ki ga je name napravilo popolno neupoštevanje urnika. Vse napovedano je zastajalo za vsaj poldrugo uro. Odgovorno za to je bilo pač vodstvo simpozija, med katerim je bil tajnik Matice Janez Rogel, sicer zelo ljubezniv in uslužen gospod. On je tudi spregovoril prvi in dal nekaj organizacijskih navodil. Potem je dal besedo dr. Dimitriju Ruplu, da je začel simpozij. Dr. Rupel je porabil priliko, da je v daljšem govoru povdabil, kako je prireditev padla v čas, ko so se politične razmere v Sloveniji bistveno spremenile in da se bo torej tudi prirediteljica „Srečanj v moji deželi“ temu morala prilagoditi, če bo hotela še obstajati.

Sledilo je prvo predavanje univ. prof. dr. Petra Klinarja:

„Etnične emigrantske skupnosti v sodobnih razmerah“, kar je bilo sestavljeno strokovno, a zgolj na podlagi miselnih sklepov, kar smo poznavalci na primer razmer v Argentini čutili kot nemajhno pomanjkljivost razpravljanja. Predavatelj je navajal kot značilnost sodobnih emigracij neko „modernost“ in njih pluralizem, k čemur sem se drznil v diskusiji predavatelja vprašati, v čem zazna on to modernost in pluralnost, kajti jaz jo v 41 letih življenja v Argentini nisem zaznal, kar je vsaj za argentinsko slovensko izseljenstvo značilno, da se krčevito oklepa vrednot, ki jih je prinesla s seboj. Predavatelj je na to pripombo razvil novo razpravo, ki se je pa tudi navzočemu dr. Berniku zadel nerazumljiva, kar je tudi izrazil.

Sledili sta predavanji dveh avstralskih izseljenk Irene Birs in Brede Čebulj Sajko, ki nista imeli niti po obliki znanstvenega značaja, ampak bili le zgolj poročili o slovenskih iskanjih in prizadevanjih avstralskih Slovencev. Drugi prikaz je bil spremljan s številnimi skioptičnimi slikami, ki so bile vsebinsko malo pomembne in tudi fotografsko revne, tako da so motile poslušalstvo, da nismo mogli istočasno dobro prisluhniti hitremu branju dolgega predavanja, s katerim je predavateljica skušala prikazati življenje Slovencev v Avstraliji. Skupina rojakov iz te oddaljene dežele je bila zelo močna. V diskusiji se je nekajkrat zelo zanimivo oglašil nam znani pesnik Bert Pribac, ki je potem pri kosilu prišel pozdravit navzočega bivšega predsednika SKA.

Na sporedu simpozija je bila za tem vrsta prikazov slovenskega izseljenstva v Argentini. Ta del simpozija vsekakor ni uspel tako, da bi udeleženci simpozija dobili primerno podobo o argentinskem slovenskem izseljenstvu, zlasti ker je bil eden od napovedanih predavateljev, dr. Taras Kermauner zaradi bolezni odsoten, drugi prispevek, dr. Franca Papeža (sic!) pa je bil le prebran, ker predavatelja ni bilo. Naslov dr. Kermaunerjevega predavanja je bil: „Vprašanja

slovenske politične emigracije v Argentini". Ker sem iz diskusij opazil, da je bila večina udeležencev o temi povsem nepoučena, prav tiste dni pa sem bral v reviji „Kristjanova obzorja“ (ki jo izdajajo slovenski jezuiti) spet Kermaunerjevo obsežno razpravo o tem vprašanju, sem zelo obžaloval odsotnost predavatelja. Predavateljica dr. Irene Mislej, sama Argentinka, je sestavila in podala resnično znanstveno študijo o zgodovini slovenskega izseljenstva v Argentini, nato pa je prebrala iz Argentine poslani Papežev prispevek z naslovom: „Povojno zdomstvo v luči ustvarjalne besede“, ki je v avtorja značilnem razmišljanjem stilu prikazal prizadevanja slovenskih pesnikov, pisateljev in mislecev v naši izseljenški deželi. Vsekakor, dr. Irene Mislej in France Papež sta s svojima sestavkoma dostojno spregovorila o argentinskem slovenskem prizadevanju v preteklosti in novjšem času, dasi je bil prikaz le delen. Ni bilo pa časa za kaj obsežnejše razpravljanje o tvarini, zato tudi meni ni bilo mogoče dodati kaj podrobnosti o argentinskem slovenstvu. Po programu bi se moral dopoldanski del programa zaključiti že pred dobro uro, pa smo bili zaradi bolj ali manj uspešnih diskusijskih nastopov šele ob pol dveh povabljeni h kosilu.

Po kosilu v luksuzni hotelski restavraciji (ne le vožnjo v Otočec in nazaj, ampak tudi vsa okrepčila in obed nam je kot povabljenim gostom nudila SIM), smo se ob pol štirih spet zbrali k nadaljevanju programa, ki je bil sedaj posvečen predvsem izseljenstvu v Severni Ameriki. Odpadlo je predavanje prof. dr. Janeza Bogataja: „Vloga kulturne in naravne dediščine pri ohranjanju nacionalne identitete“ in vsaj jaz nisem zasledil sporočila, zakaj. Sledili pa so si sledeči referati: prof. dr. Matjaž Klemenčič: „Slovenci v Clevelandu po 2. svetovni vojni in njihova organiziranost“, prof. dr. Karel Bonutti: „Slovenci v ZDA“ in prof. Tom

Ložar: „Slovenci v Kanadi“. Imel sem ob teh predavanjih vtis, da nisem zvedel iz njih domala nič tega, kar ne bi že poznal. Zlasti me je razočaral referat o Kanadi in tamkajšnjih Slovencih, saj sem o stvari veliko več vedel, kakor pa je povedal referent.

Morali bi še prisostvovati predavanju, ki ga je podajala v programu nenavedena dama: „Pregled dosedanjih socioloških raziskav o slovenski izseljenški problematiki v Evropi od 1. 1945 dalje“ in pa predavanju dr. Vladimirja Klemenčiča: „Nacionalni kataster in socialno geografski vidik“, a zaradi prepozne ure smo se dvignili izza miz udeleženci dr. Jože Bernik in njegova gospa, zdravnica, župnik Rihar, ki je bil prišel z njima kot povabljenec zaradi svoje nove škofijske funkcije skrbnika za duhovno plat izseljenstva, in moja malenkost, ki bi se sicer moral odpeljati nazaj v Ljubljano z jutranjim avtobusom, pa sem bil nad vse vesel povabila dr. Bernika, da kar k njim prisedem, kajti želel sem biti še pred deveto uro v Ljubljani, saj je bil povratek tja v programu napovedan že za pol devetih, pa sta tedaj manjkali za poslušanje še dve predavanji z diskusijo... Res, vodstvo programa tega znanstvenega simpozija ni bilo kos uravnavanju napovedanih časov.

Povratek.

Po prelepi zeleni Dolenjski nas je dr. Bernik po dobri uri vožnje pripeljal srečno v Ljubljano. Po poti smo si izmenjavali vtise o preživetem simpoziju. Vsi smo bili mnenja, da je bil sicer dobro zamišljen in načrtovan, a dejansko le malo znanstven, pač pa zelo pomanjkljiv v pogledu napovedanih predavanj, ki so mnoga izpadla, in pa zelo slabo voden. Poročevalec upam, da so ostali številni programi „Srečanja v moji deželi“ imeli „več sreče“...

Lado Lenček

nagled

Ob Svetovnih nogometnih tekmah ali ostankih neke kulture

S kulturnim sporočilom Grčije in Rima je naša civilizacija sprejela tudi šport kot del zahodne kulture. Po pisanih in nenapisanih pravilih bi šport moral težiti k fizični, intelektualni in moralni popolnosti posameznika in družbe. Pravila so se pisala že v naši kulturi, zahodni, in se še pišejo, vendar vedno znova se najdejo poti, da se jih obide in preskoči, če je potrebno. Na dnu, ali pa skrita pod velikimi besedami, pa tiči želja po dokazovanju superiornosti, posameznika ali skupine, ki se čuti vzvišena nad drugimi zaradi bolj razvitih zmožnosti. Pokazati se drugim, dati jim vedeti, da smo nad njimi.

Izročil se je prvotni smisel športa, ki je bil v začetku tesno povezan z religijo. Olimpijske igre so organizirale grška plemena, zmagovalci pa so svoje zmage poklanjali temu ali onemu božanstvu, prekinjale so se medsebojne vojne med njimi za ves čas trajanja iger, celo čas so šteli po njih, vendar so se izrodile že takrat in naša prejšnja generacija je bila priča njihove kratkotrajne obnovitve. Zopet so se izrodile prav v našem času in ta sestavek je namenjen opisu današnjega stanja.

Šport v rimskem imperiju je bila že druga, če ne tretja izroditve, če se spomnimo samo na Panem et circenses! rimskih množic. Morebiti bi bila rimska plebs celo zadovoljna samo s kruhom, ker so resnične igralce že nadomestili cirkuški igralci, ki niso imeli nič skupnega ne z religijo ne s športom. Zabava, živeti na račun drugega, države in družbe, vse drugo jim je bilo že postransko.

Ostali so nam amfiteatri, hipodromi, terme, cirkus, ki so po velikosti in udobnosti presegali današnje; ostali so kipi, mozaiki, situle, spomeniki, posvečeni nekdanjim zmagovalcem, ki jih občudujemo zaradi umetniške popolnosti, ne pa zaradi športa.

Zgodovino zadnjih Olimpijskih iger poznamo, ker se je odvijala skoraj pred našimi očmi; popoln odklon od prvotne zamisli športa. S pobijanjem, podkupovanjem, mamili, trgovino, rasnim sovraštvom bojkoti in spolnimi ekscesi se bodo poslovile od drugega tisočletja, če jih bomo doživeli.

Šport se je v teku stoletij spreminjal; pri nekaterih narodih se je uveljavila ena vrsta športa, pri drugih druga. Medtem ko je na Olimpijskih igrah bil individualnega značaja, se je z vstopom nogometa kolektiviziral. Danes že lahko rečemo, da je nogomet šport množic. Stopil je na prvo mesto, skoraj je nadomestil Olimpijske igre. Velja si ogledati to staro kulturno zvrst, nova je samo v pristopih in prikazovanju iger, ki ni igra, kakršno smo imeli priliko opazovati na odkritju Mednarodnih nogometnih tekem letos v Italiji. Kot primer vzemimo tekmo med Argentino in Kamerunom.

V propagandni voz so vpregli že mesece prej slavno Glorio iz Händlove maše, ob zvokih katere naj bi slavili zmagovalce, novega boga. Kdor je gledal odkritje iger je lahko opazil, da ne gre za bogove. Bog je bil eden — Maradona! Nov mit, nova blaznost, da pozabimo stare, že obrabljene! Uvertura Verdijeve Aide ima pač malo opraviti s športom, vendar so jo dodali k začetku iger, pred državne himne Argentine in Italije — prve kot zadnje zmagovalke v nogometu, druge kot državne gostiteljice nogometnih iger.

Zastave, zastave! Zastave za utrditev narodne zavesti, državne moči, prebujanja in podžiganja šovinizma in zagrizenosti. Razkazovanje, bahaštvo, nacistično korakanje, kam? V združeno Evropo?

Trgovska razstava nemogočih oblek od turških babušč naprej do blue-jean hlač, preko moderne nagote, škornjev in klobukov. Afriška razkošnost barv z zahodnim bliščem rumenila in rdečila naj bi poudarila enotnost človeštva. Vse pa komaj uporabno za obleko, kvečjemu za moderne snobe. Narava vprežena v športno propagando: oblaki, nežni sprva, bele ovčke, se začno dvigati kot pod taktirko modernega človeka-stvaritelja, tempo je čedalje hitrejši, že so grozeči oblaki, že so brez nadzorstva. Že drvi pred nami, že so zatemnili obzorje!

Baloni! Tisoči in desettisoči balonov vseh barv in oblik! Kot velike krastače-želve se dvigajo in zatemnjujejo nebo, nato se razpode po njem, kot da bi hoteli posrkati nebesno modrino. Roma doma! Rim kroti vse!

Obnorele tribune! Cvet diplomatov, vojske, Cerkve, kulture! Pozabimo na lakoto, pozabimo, da umirajo na dan, vsak dan leta, desetisoči od lakote! Stotine najetih navijačev in razbijačev najetih za milijone stradajočih, nam bo pomagalo pozabiti!

Zaplata se premika. Se skuša povečati, ali hoče ubežati kolektivni blaznosti?

Orjak-sodnik je privid ali resničnost? Velikemu krotilecu množic je dovolj, da zapiska, da zamahne z roko, da napravi kretnjo, kot da bi hotel izvreči rumeno karto za kazen igralcu — množica onemi.

Pred dobrim stoletjem so bili diplomati na Dunajskem kongresu tisti, ki so hoteli upravljati s svetom, danes si to vlogo lasti nogomet. Nov tip civilizacije nastaja, nova kultura. Od brce, od padca igralca, od nerodno podane žoge, od slabo sprejetega strela, je odvisna usoda milijonov. Milijonov ljudi in dolarjev! Za življenje nam gre! so vpili argentinski navijači. V navijače spremenjen narod! Nam brco, našemu igralcu? Žalitev za nas! Nas bele? Ne znate igrati, nasilneži, prišleki iz afriških gozdov! Je padel Maradona? Kdo mu je podstavil nogo? Kdo ga je porinil? Kdo se je zaletel vanj? Črnee! Dva črnca, vsi črnici! Negritud afriška, negresse, toliko opevana, se je vzbudila, v vrhove sili! Ne!

Jih je dobil črni? Ga boli? Vajeni so! Iz gozdov so, iz Afrike!

Vsi nas tepejo. brcajo, mečejo, porivajo! Enkrat, dvakrat, trikrat. Celó igro. Nekaznovano! Sodnik je kriv, pristranski je. (Slabo nam gre!) Poglejte naše moštvo, prste si obližete! Celó igrišče je naše! Maradona! Svetovni poslanec športa! Veliki! Veliki Maradona, Burruchaga, Batista, Conde, Ruggeri, Basualdo! Kjer so oni, kdo bo zdržal proti nam?

Vsaka brca je omenjena, ocenjena, razložena, utemeljena, hvaljena, grajana. Naš je fair play — foul play je onih drugih! Vse do prvega gola!

Goool!

Izginila je krpica obsončene zemlje, trava se je sklonila, čeprav je bila pokošena, polomljena in potlačena. Zahod, zahod človeštva in zahodne kulture!

Pisana in risana propaganda Bayer, Olivetti, Vini Italia, Fuyi, Adidas, Phillips se je skrivenčila, potemnela in zaplesala pred očmi gledalcev.

Sodnikova pleša se je grozeče zablistala, postava je še bolj zrastle. Zeus s gore Olimpije!

Miselni preobrat je bil tako nenaden v možganih gledalcev, da so sprva od presenečenja, nato od groze, končno pa kot od nezasluzene žalitve onemeli. Vi nam! Nam prvakom sveta! Našemu Maradoni! Argentinskemu narodu!

Poletna soparica, ki se je prej dvigala z nogometnega igrišča, se je prenesla na tribuno, sonce se je skrilo, da mu ni bilo treba gledati sramote, možganske mase so začele delovati vročično. Vse, kar je bilo prej dobro, je postalo v trenutku slabo, pod ničlo: tehnični direktor malo manj kot ostareli južnoameriški diktator, klavrna figura, privlečena iz ropotarnice, zasmehljivi satir, senilna nezalica, namerni škodljivci. Da, nabere se z leti tako posameznik kot narod zbadljivk, posmehljivk in žaljivk; kje je boljša priložnost, da se pokažeš izvedenca v vsem, kar tare človeško zvrst, če ne na nogometnih igrah?

Iz rosnih popkov in cvetov naroda, najboljšega kar premore od svojega rojstva, je v hipu ostala žalostna skupina ostarelih igralcev, brez vsake izkušnje, ki si je bogsigavedi na kakšen način priborila vstop v izbrano nogometno moštvo. Na dan so prišli, že leta pozabljeni goli in izgubljene priložnosti — po nemarnosti in nezmožnosti seveda — ki so jih zakrivali vsak posebej in vsi skupaj. Predsednik države se je v naglici, žalosti in obupu, osramočen pred prijateljsko državo in svetom skoraj skril, nato pa odpravil domov, da potolaži in deli s svojim narodom nesrečo, ki ga je doletela. Kamerun, živalski predstavniki nasilnih sil temne Afrike so zrastle vidno za gledalce za par centimetrov, sij se je odbijal od njih kože, zobje so se jim roparsko zableščali z belino tigrovskih zob. Vrtar, ki je z nesramnimi, zaničljivimi kretnjami, kot da odganja kure od vrat, se je zablestel v vsej črnini naravnost izzivalno. Črni igralci so se poglobili na zemljo, kot da se ji zahvaljujejo za podarjeni gol. Religiозна gesta htoničnemu božanstvu!

Ni bila dana psihološka dispozicija! so se tolažili poraženci.

Gledalci iger po televiziji so imeli bolj radikalna mnenja, vendar so bili dvanaest tisoč kilometrov stran. Mnenje o moštvi so spremenili šele v naslednji igri, ob prvem голу, ki so ga zabili ruskemu moštvi, po čemer bi človek sklepal, da preliv, odliv in priliv psiholoških zakonov traja kar par dni. Hvaležno polje raziskovanja kolektivne duše se nudi psihologom, katerih poklic je bil razvrednoten skoraj istočasno z denarjem.

Navsezadnje bi bila dobra razlaga, da se je argentinsko moštvo potuhnilo, da je izgubilo zanalašč, da bi dvignilo temperaturo nogometnih iger, da je bilo vse že prej v načrtu. Visoka strategija, v katero se je še prezgodaj spuščati! Zaenkrat se oprimimo evangeljske resnice: Prvi bodo poslednji in poslednji prvi!

Glavno je, da to ne prizadene narodnega in državnega ugleda, da se ne razbijejo gospodarske simpatije in vezi, da niso plačani zastoj težki milijoni navijačem in da narod pozabi na revščino, v kateri živi.

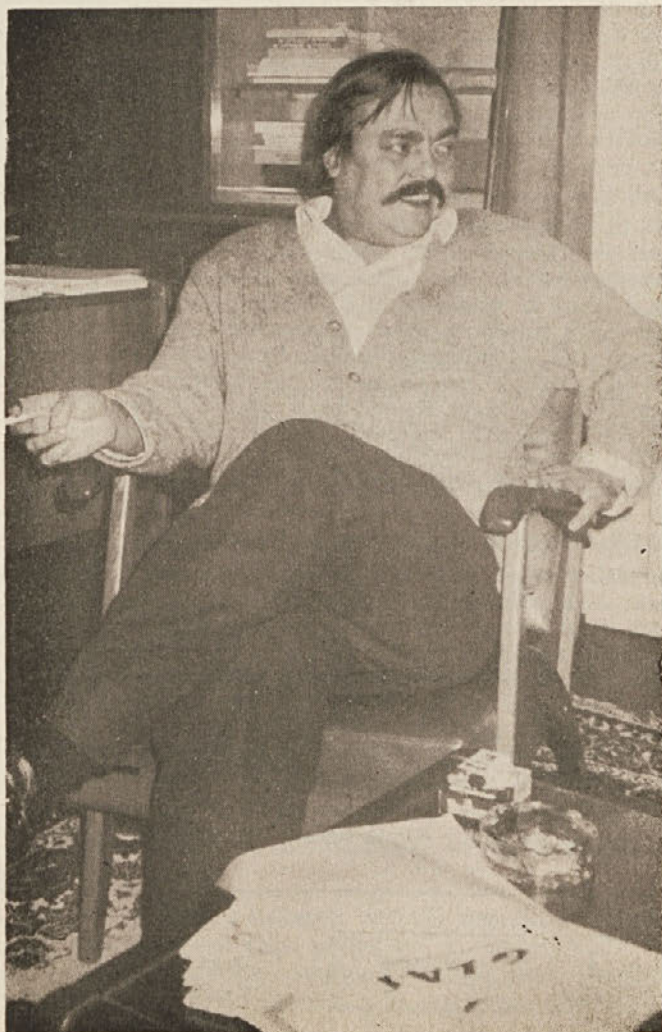
Res da to nima nič skupnega s športom, vendar koliko je ljudi, ki žive dobro na njegov račun. Ohranimo vire dela! Zadnja tolažba in razložitev neuspeha: nohet na desni nogi Maradone. Imeli smo ga priliko opazovati tedne prej, torej bi bili lahko psihološko pripravljeni!

T. B.

Od znotraj smo ga najedali na tisoč načinov...

Pogovor s pisateljem, dramatikom, časnikarjem Dragom Jančarjem

Drago Jančar je danes eden izmed najboljših slovenskih pisateljev. Njegova uspešnost temelji na njegovi tesni povezavi s slovensko stvarnostjo. Je tajnik in urednik pri Slovenski matici ter predsednik slovenskega Pen

Drago Jančar

kluba. Na 23. mednarodno srečanje pisateljev je povabil tudi Pavla Fajdiga in Andreja Rota, ki sta mu stavila nekaj vprašanj.

Kaj ti pomeni slovenstvo? Kako se čutiš kot Slovenec? Jeremijadam tistih, ki pravijo, da zaradi svoje narodenosti v slovenstvo in svoje zamejenosti z njim, ne morejo razmahniti svojih človeških in ustvarjalnih potencialov, se lahko samo nasmehnem. To je zmeraj izraz svoje lastne, ne pa narodove majhnosti in nemoči. Seveda pa so trenutki, ko bi človek vse Slovence poslal k vragu ali pa se nad njimi razjokal, kot Cankarjev Jezus. Človeških in intelektualnih izzivov in težav tukaj pač ne manjka. Komur jih je v življenju premalo, naj se kar vpiše med Slovence. Ampak na svetu smo tudi zato, da na izzive stvariteljsko odgovorjamo in da težave premagujemo.

Kako si prišel v stik z našo skupnostjo, z vsebino slovenske politične emigracije?

Živih stikov do nedavnega nisem imel, toda za pisatelja, ki je človek Gutenbergove galaksije, so najbrž tudi tisti živ stik. Vsaj od študentovskih let naprej me je že samo dejstvo, da obstaja slovenska politična emigracija, vznemirjalo. Poleg različnih eksistencialnih in estetskih vprašanj, ki so me obsedala, je bila tukaj moralna razpoka v slovenskem svetu, o kateri sem si hotel priti na jasno. Slovenski svet ni bil dobro urejen, tudi zaradi tega. Bolj ko so komunistični veljaki, katerih hipokrizijo smo že poznali iz lastnih izkušenj, to emigracijo napadali in zasmehovali, bolj je bila stvar sumljiva. In zanimiva, vredna premisleka in iskanja. Ko pa sem dobil v roke drobno knjižico pričevanj „V Rogu ležimo pobiti“, je to v resnici spremenilo moje življenje. Najprej sem zbolel, skoraj fizično, potem sem nekaj tednov blodil med snom in resničnostjo. Ta knji-

žica me je, v povezavi z mojimi drugimi nonkonformističnimi dejavnostmi, pripeljala v zapor, od tam pa v svet spraševanj, tavanj in moralnih dilem. Veliko tega se najbrž pozna tudi v moji literaturi, čeprav seveda ni zavezana zgolj tem blodnjam in iskanjem.

Nekdanjega režima ni več. Kako gledaš na preobrat, ki poteka v Sloveniji?

Zgodil se je politični preobrat, definitivno. Ni pa se še zgodila globinska preobrazba. To bo dolgotrajen proces. Nekako smo se navadili živeti z mislijo, da bo to tisočletni imperij, vzdrževan na nasilju in strahu. Od znotraj smo ga najedali na tisoč načinov in se mu tudi odkrito upirali, vendar tako bližnjega konca nismo videli. Čeprav je spet res, da sem, sam ne vem zakaj, pisal dramo (Zalezujoč Godota), v kateri dva policijsko-totalitarna relikta po padcu imperija v absurdni situaciji nadaljujeta svoje delo. Prej ko se bomo navadili živeti zares odprto, bolje bo. Opažam pa pri sebi, da nekateri refleksi že popuščajo: ne oziram se več k sosednjim mizam, kadar govorim o politiki, hreščanje v telefonu pripisujem zgolj še tehničnim motnjam.

Ali te skrbi prihodnost?

Imamo globoko izkušnjo preteklosti in polno sedanost. Se pravi, da gremo v prihodnost kot zgodovinsko zrel narod. Ob vseh naravnih notranjih razlikah ali pa prav zaradi njih, smo sposobni urejati svoje notranje življenje in ustrezno reagirati na preizkušnje, ki nas čakajo. Prihajajo izzivi planetarne civilizacije, v kateri bomo ohranili svojo kulturno identiteto. Ker bo politično življenje normalno, se pravi demokratično, se bomo mnogi lahko posvetili svoji poklicnosti. Zame bo to literatura. Čeprav tega spet ne smemo jemati prelahko, kritični odgovornosti za skupnost se ne bo mogoče povsem odtegniti.

Predstavitev „Črne maše za pobite Slovence“ v Ljubljani

Na Otočcu je župniku Riharju in meni dr. Irene Mislej povedala, da bo naslednji dan pri Društvu slovenskih pisateljev predstavitev faksimila knjige „Črna maša za pobite Slovence“. S prijateljem Riharjem sva se dogovorila, da me on pride iskat k lazaristom in greva skupaj na to izredno doživetje.

Bil je, v nasprotju s prekrasnim vremenom prejšnjega dne, zelo deževen in mrk dan in sva si mislila, da bova, ker nepovabljen, kar preveč vidna med veliko ljudi. Ker naju je zelo prijazno sprejel pisatelj Vladimir Gajšek, ki me je predstavil zraven stoječemu, visokoraslemu pisatelju Jožetu Snoju, sem se že tedaj kar domačega počutil, saj pa tudi ni bilo prvič, da sem bil na tem, za slovensko kulturo kar zgodovinskem kraju. Ko stopimo v dvorano — župnik Rihar je dobil tudi nekaj znancev — sem v zelo zasedenem prostoru zagledal za predavateljsko mizo dva moja znanca, časnikarja Marka Jenšterle in dr. Ireno Mislej, katera me je takoj povabila na sedež v prvi vrsti. Ob mene je sedel Vladimir Gajšek, zraven njega pa imenovani Jože Snoj.

Predstavitev se je začela. Spregovoril je mlad rdečelasi mož, ki je sedel ob Marku Jenšterlu, za katerega sem zvedel, da je eden od znamenite četvorice, David Tasič, ki je prikazal razloge, zakaj je njegova skupina izdala to knjigo. Zatem je Marko Jenšterle, ki se je izražal kot soizdajatelj tega pomembnega dr. Tineta Debeljaka in Bare Remec dela, izdanega leta 1949 v Buenos Airesu. Povedal je, kako so se potrudili, da je ljubljanska izdaja „Črne maše“ zagledala luč sveta tik pred žalnimi obredi v Kočevskem Rogu. Na predstavitvi so bili na razpolago šele prvi izvodi, a na dan maše za pobite domobrnce v Rogu da jih bo dovolj

na razpolago. Jenšterle je še povedal, da je pesnikov sin, sam pesnik, Tine Debeljak ml. na predstavitev žalnega speva „Črna maša“ poslal pismo. Prebral ga je Jože Snoj, s svojim lepim sonornim glasom. Za Jenšterleto je zlasti o slikarki Bari, ki je knjigo obogatila s celostranskimi lesorezi ali linorezi, spregovorila dr. Irena Mislej.

Nato se je razvil razgovor o predstavljenem delu. Ker so kar deževala vprašanja o podrobnostih izdaje in sem imel na to in ono možnost odgovoriti, sta me Jenšterle in dr. Mislejeva povabila k predavateljski mizi, da sem lažje prisluhnil vprašanjem in to in ono pojasnjeval. Zanimanje za knjigo in okoliščine njenega nastanka in izdaje je bilo izredno veliko. Iz občinstva je med drugim tudi vstalo vprašanje, ali je v argentinskem izseljenstvu še kaj podobnih knjig, ki bi jih kazalo ponatisniti. Povdaril sem vrednost morebitnega ponatisa dr. Debeljakove izdaje pri Slovenski kulturni akciji s čudovitimi Barinimi ilustracijami Balantičevih zbranih pesmi. Predstavitev knjige „Črna maša“ in zanimanje zanjo se je končalo šele, ko sem se moral oprostiti, češ da morava z Riharjem domov. Še pred odhodom mi je gospa Mislejeva predstavila najmlajšo, še zelo čilo, čeprav ne več mlado sestro dr. Tineta Debeljaka, ki je bila posebej povabljen na predstavitev, in sem bil vesel, da sem se mogel z njo pogovoriti o njenem znamenitem bratu. Poleg drugih se mi je predstavila tudi političnim slovenskim argentinskim izseljencem zelo naklonjena pisateljica Alenka Puhar, izdajatelj David Tasič pa mi je izročil še poslednji izvod faksimila, katerega sem potem poklonil mojemu prijaznemu vozniku župniku Riharju.

Ladislav Lenček

CORREO ARGENTINO Y SUC 6 CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Urejuje ga tajništvo (Tone Brulc). Tisk Editorial Baraga del Centro Misional Baraga, Colón 2544, 1826 Remedios de Escalada, Pcia. Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzije Rezeli, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires 1407, Argentina. - Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Andrés J. Rot), Ramón L. Falcón 4158, Bs. Aires 1407, Argentina.